

HENDE FANNI

BÉCSTŐL POZSONYIG

Mária Terézia bevonulási ceremóniája

A 18. század folyamán a Habsburg-dinasztiából származó magyar királyok a pozsonyi országgyűléseken, korabeli elnevezéssel diétákon többnyire személyesen jelentek meg. Az ő ünnepélyes bevonulásuk két nagy, középkori eredetű részre osztható:

a királyságba, illetve a városba lépés
ceremóniájára. Az alábbiakban a

koronázóvárosba érkező uralko-
dók fogadását mutatjuk be

III. Károly és Mária
Terézia példáján.

Az uralkodók udvartartásukkal együtt indultak Bécsből a Magyar Királyságba. Útjukat megszakították éjszakára Petronellben, a következő napon pedig elérték az akkori magyar határhoz közeli Wolfsthalt, magyar nevén Farkasfalvát, ahol a magyar diéta küldöttsége üdvözölte a királyt. A kalocsai érsek vezette deputációban képviseltették magukat az országgyűlésen megjelent politikai csoportok. Az uralkodót az érsek köszöntötte latin nyelvű beszéddel, amelyre ő válaszbeszédet mondott.

FOGADÁS A HATÁRON

A küldöttség ezután a határnál, Köpcsenynél (ma Kittsee Ausztriában) csatlakozott a király fogadására érkező rendekhez. Az ország határánál a középkorban a külföldről jövő új magyar királyoknak esküt kellett tenniük, ahogyan Jagelló II. Ulászlónak 1490-ben és Habsburg I. Ferdinándnak 1527-ben bevonulásuk alkalmával. A 18. században az eskü letétele már nem volt része a ceremóniának. 1712 előtt szokásban volt, hogy a nemesi bandériumok saját zászlajuk alatt vonultak fel a határnál, de ebben az évben III. Károly a pestisre, illetve a nemesek anyagi megkímélésére hivatkozva e szokást eltörölte, és később sem került vissza a rendtartásba.

A Köpcsenynél felállított sátorban az esztergomi érsek üdvözölte a rendek nevében a bársonnyal bevont széken helyet foglaló királyt, aki válaszul csókra nyújtotta kezét. Innen együtt vonultak Pozsonyba. A városkapunál a pozsonyi jegyző mondott a városi magisztrátus nevében orációt latinul, és átnyújtotta a királynak a város kulcsait. Az uralkodó, miután válaszolt, visszaadta a kul-

Mária Terézia ünnepélyes fogadása a magyar határon.

Franz Messmer-Wenzel Pohl, 1768.

Bécs, Magyarország Nagykövetsége.

Mária Terézia 1741. június 20-án vonult be a Magyar Királyságba. Köpcsenynél, a határnál a királyi pár számára felállított sátorban Lotharingiai Ferencsel együtt fogadja a magyarok köszöntését. Az üdvözlés végén Mária Terézia csókra nyújtja jobbját. A sátor körül jelölték ki a lovas és gyalogos testőr csapatok helyét. Ezután továbbvonultak Pozsonyba. Háttérben a pozsonyi vár látható.

csokat, és a magisztrátus tagjai szintén kézcsókra járultak.

Ez a ceremónia megfelelt a középkori Nyugat-Európában kialakult formának, amellyel közös eleme volt a városkapunál történő üdvözlés, a kulcsátadás és Szent Ambrus himnuszának eléneklése. A Bécsi vagy másképpen Vödrici kaputól a magisztrátus fedetlen fővel kísérté az uralkodó kocsiját, és a Szent Mihály-kapuig négy zászlóaljban sorfala álló városi polgárok között vonultak a királyi várhoz. Ott az esztergomi érsek főpapi öltözetben várta a királyt, akit a klérus nevében üdvözölt, majd meghintette szenteltvízzel, és csókra nyújtotta a koronázási csókkesztyűt.

A fogadás ceremóniája a várkapunál zárult a *Te Deum laudamus* himnusz eléneklésével. A liturgia után az uralkodó várbeli lakosztályába tért. A bevonulás során háromszor dördültek el az ágyúk a pozsonyi várban, először amikor az új uralkodó a Magyar Ki-

Mária Terézia kísérete

Mária Terézia a királyság határánál felállított sátorban fogadja a magyar rendek köszöntését. Balján férje, Lotharingiai Ferenc látható, nyakában az Aranygyapjas Rend jelvényével, a vörös szalagon függő arany koszbőrrel. Mindketten a királynő apját, III. Károlyt gyászolván fekete ruhát viselnek. Mögöttük a királynő udvarhölgyei, a bécsi miniszterek és tanácsosok állnak.

rályság földjére lépett, másodszor amikor a városba érkezett, harmadszor pedig amikor a *Te Deumot* énekeltek. A negyedik, a vár udvarán összegyűlt polgárok díszlovását 1687-ben vették ki az ünnepségből egy lovak között okozott riadalom miatt. Ez utána nem került vissza a ceremónia rendjébe, de a

későbbi források a bandériumok felvonulatásával együtt szorgalmasan feltüntették mint régi szokást.

III. KÁROLY ÉRKEZÉSE

III. Károly 1712. május 19-én érkezett Pozsonyba, ahol a diéta keretében magyar királlyá koronázták. A dunai hajóhídon, a bevonulás útvonalán a magyar király címeit jelenítették meg, azaz a magyar koronához tartozó országok, Dalmácia, Horvátország, Szlavónia, Bosznia, Szerbia, Galícia, Lodomeria, Kunország és Bulgária zászlóját helyezték el, s ezek mellett nyolc másik zászlót is kitettek, amelyeken latin feliratok és allegorikus ábrázolások jelenítették meg az uralkodói erényeket. Az oroszlán az erőt, a galamb, csőrében zöld ággal a békét, a bárány pedig a szelídséget hirdette.

Az uralkodói erények Csáky Imre kalocsai érsek beszédében is feltűntek, amelyben III. Károly igazságos, kegyes és békeateremtő királyként, a királyságon belüli gyűlölet, viszály és vérontás miatt dúló isteni büntetés, a pestis csilapítójaként jelenik meg. Keresztély Ágost esztergomi érsek pedig a szerencsétlen királyság számára adott isteni vigasztalásként üdvözölte, ugyanis III. Károly feladata lett örökségének átvétele után a Rákóczi-szabadságharcot lezáró szatmári béke (1711) törvénybe iktatása és az azon alapuló békés együttműködés kialakítása. Mindkét főpap megemlítette III. Károly örökös királyságát, amelynek alapja az 1687-ben elfogadott törvény volt, amelyben kodifikálták a magyar rendek lemondását a szabad királyválasztásról.

A becikkelyezett öröklési rend mellett a magyar királykoronázás szertartásrendjének megőrzése nemcsak a magya-

roknak, hanem a Habsburg uralkodóknak is kiváló reprezentációs lehetőséget nyújtott. Az esztergomi érsek beszéde szerint Károly Szent István király koronájával való megkoronázásának szándékával érkezett Pozsonyba, hogy ezáltal nyugalmat hozzon az ország számára.

MÁRIA TERÉZIA BEVONULÁSA

Mária Terézia – férjével, Lotharingiai Ferencsel – 1741. június 20-án vonult be Pozsonyba. Az apja halála feletti gyász kifejezésére udvartartásával együtt fekete ruhában utazott Bécstől Wolfsthalig, és csak ott öltött magára színes ünnepi öltözetet, amelyben bevonult Pozsonyba, ahol várbeli lakosztálya a koronázás napjáig szintén fekete színnel volt borítva. Wolfsthalnál és a határnál nemcsak Mária Teréziát, hanem Lotharingiai Ferencet is beszéddel köszöntötték. Patachich Gábor kalocsai érsek üdvözlésében az országgyűlés összehívását Mária Terézia anyai és királyi gondoskodása és kegyessége bizonyítékeként mutatta be, s Lotharingiai Ferenc személyes megjelenését is a feltétlen jóindulat jelének értelmezte.

A köszöntőbeszédnek egyaránt utaltak az 1687-ben elfogadott örökös királyságra és az 1722-ben elfogadott *Pragmatica Sanctióra*, mert ezeknek köszönhető, hogy a magyarok Mária Teréziát királyukként tisztelhetik. Trummer János pozsonyi jegyző az örökösödési rend elismeréseként említette meg, hogy Mária Terézia a Habsburgok erényeit örökölte őseitől, és utódaiban továbbörökíti azokat. A királynő válaszbeszédeiben kifejezte örömét, hogy a magyar rendek nagy számban megjelentek, és kedves feladatnak nevezte az alattvalóiról mint fiairól királyi kegyvel és anyai szeretettel való gondoskodást.

Esterházy Imre esztergomi érsek köszvényére tekintettel abban a kegyben részesült, hogy az uralkodónót hordszékéből üdvözölhette. Gyenge-

Mária Teréziát köszöntő főurak

A kép előterében az ország főméltóságai ünnepi öltözetükben láthatók, többek között az országbíró, a horvát bán, a főlovászmester, a tárnokmester, a koronaőrök és a főpapok, akik rangjuknak megfelelő sorrendben járulhattak a királynő elé kézcsókra.

sége azonban nem engedte, hogy a bevonulást lezáró egyházi szertartásokat maga végezze el, ezért a királyi párszenteltvízzel történő meghintését, a csökkereszt átnyújtását és a *Te Deum laudamus* intonálását Erdődy Gábor egri püspökre bízta. A várnál pedig elmaradt az üdvözlő oráció. A magyar egyházi hierarchiában a második főpap, Patachich Gábor kalocsai érsek kifogásolta, hogy az egri püspök látja el az említett feladatokat, ám a vitában alulmaradt, mert az esztergomi érsek a pápai bullára hivatkozott, amelynek értelmében ilyen esetben jogkörét első suffraganeus püspöke, azaz az egri püspök láthatja el.

EGYÉB BEVONULÁSI CEREMÓNIAK

A királynő tíz évvel később, 1751-ben ismét összehívta a diétát, amelyen személyesen is megjelent. Május 5-i bevonulásának pompáját azonban anyagi megfontolásból csökkentette. Bécsből indulva megállások nélkül érkezett a magyar határhoz, ahol a magyarok üdvözölhették. Ez a wolfsthalai köszöntés elhagyását jelentette, amelyet 1764. július 3-i ünnepélyes bevonulásának cere-

móniájából szintén mellőzött. Mária Terézia ekkor férjével és gyermekeivel, a római király és magyar trónörökös József főherceggel, Lipót főherceggel, valamint Mária Anna és Mária Krisztina főhercegnőkkel érkezett.

A határnál üdvözölték a királyi család tagjait, válaszbeszédet a királynő, Lotharingiai Ferenc és József főherceg mondott. A beszédekben ismét a királynő anyai jóindulatát és a magyarok hűségét hangsúlyozták. Mária Terézia határozata szerint mind 1751-ben, mind 1764-ben a várbeli fogadás egyházi elemeit az 1741-től társuralkodó és 1745-től német-római császár Lotharingiai Ferencnek szolgáltatták ki először. Ennek értelmében az esztergomi érsek mindkét alkalommal először a közepén térdelő császárt hintette meg szenteltvízzel, utána az ő jobbján elhelyezkedő magyar királynőt, végül a balján lévő trónörökösöt. Ebben a sorrendben nyújtotta feljüket a csökkeresztet is.

A 18. század első felében két alkalommal, 1708-ban és 1728-ban I. József, illetve III. Károly két királyi biztost küldött a pozsonyi országgyűlésre. Az ő fogadásuk eltért a királyétól, annak ellenére, hogy az uralkodó nevében és képében érkeztek. A Duna partján csupán egy kis létszámú rendi küldöttség üdvözölte

Mária Terézia köszöntése

Mária Terézia előtt Esterházy Imre esztergomi érsek meghajolva fejezi ki hódolatát. Mögötte, bal kezénél Patachich Gábor kalocsai érsek áll érseki jelvénnnyel, palliummal a nyakában. A kalocsai érsek jobbján Pálffy János országbíró áll, akit a bevonulást követő második napon nádorrá választott az országgyűlés. Nyakában lóg az Aranygyapjas Rend szalagja.

őket, amelynek nem voltak tagjai a legfőbb világi és egyházi méltóságok, azaz sem a nádor, sem az esztergomi, illetve a kalocsai érsek nem ment a királyi biztosok elé. A küldöttség a város kapujáig kísérte a biztosokat, ahol a városi jegyző köszöntötte őket, de a kulcsátadás és a várbeli egyházi rész is hiányzott.

A bevonulás ceremóniájának rendje történelmileg meghatározott volt, és bonyolult szimbolikus kommunikációja révén lehetőséget kínált a politikai reprezentációra. Ez a Habsburg-dinasztiából származó királyok erényeinek vizuális ábrázolásában, a politikai életben részt vevők státuszának a szertartásokon megjelenő rangsorrend általi kifejezésében nyilvánult meg. ♦